

**ASIAKASOSALLISUUDEN TASOT TALOUSSOSIAALITYÖN JA
TALOUDELLISEN TOIMINTAKYVYN TUTKIMUKSESSA**

Laura Viippola

Kandidaatin tutkielma

Avoin yliopisto

Jyväskylän yliopisto

kevät 2021

TIIVISTELMÄ

ASIAKASOSALLISUUDEN TASOT TALOUSSOSIAALITYÖN JA TALOUDELLISEN TOIMINTAKYVYN TUTKIMUKSESSA

Tekijän nimi: Laura Viippola
Oppiaine: Sosiaalityö
Kandidaatin tutkielma
Oppilaitos: Avoin yliopisto, Jyväskylän yliopisto
Ohjaaja: Teija Karttunen
Ajankohta: Kevät 2021
Sivumäärä: 25 sivua + 2 liitettä

Tutkimustehtävänäni on selvittää, kuinka asiakasosallisuuden tasot toteutuvat taloussosiaalityön ja taloudellisen toimintakyvyn tutkimuksessa. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on tehty käyttäen teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä. Aineisto muodostuu 14 taloussosiaalityötä ja taloudellista toimintakykyä käsittelevästä kansainvälisestä tutkimusartikkelista. Artikkeleista 10 sijoittuu Yhdysvaltoihin ja loput Australiaan, Ghanaan, Intiaan ja Kanadaan.

Tutkielmani teoreettisena viitekehyksenä on taloussosiaalityön, taloudellisen toimintakyvyn ja asiakasosallisuuden käsitteet. Taloussosiaalityöllä tarkoitetaan sosiaalityön suuntausta, joka tarkastelee talous- ja toimeentulokysymyksiä sosiaalityön kontekstissa sekä kehittää ihmisten tarpeisiin vastaavia taloudellista toimintakykyä tukevia palveluja sekä rakenteellista, instituutioihin vaikuttavaa sosiaalityötä. Taloussosiaalityö perustuu taloudellisen toimintakyvyn käsitteeseen, jolla tarkoitetaan kykyä ja mahdollisuuksia toimia. Asiakasosallisuudella tarkoitetaan asiakkaiden mukaan ottamista palvelujen suunnitteluprosessiin. Asiakasosallisuus jäsentyy tässä tutkielmassa viiteen tasoon, joita käytän teoriaohjaavan sisällönanalyysin analyysiyksikköinä.

Tutkielman johtopäätöksenä esitän, että taloussosiaalityön ja taloudellisen toimintakyvyn tutkimuksessa asiakasosallisuudessa on kehitettävää. Vaikka asiakkaiden ja palvelunkäyttäjien tuottamaa tietoa hyödynnetään asiakasosallisuuden tasoilla, asiakkaiden konkreettinen mukanaolo näyttäytyi aineistossa puutteellisenä. Taloudellisen toimintakyvyn rakennuspalikat, kyky toimia (ability to act) ja mahdollisuus toimia (opportunity to act) edellyttävät niin yksilötason taloustietojen ja -taitojen kerryttämistä kuin myös rakenteita, jotka mahdollistavat toimimisen taloudellisten asioiden parissa. Tutkielmani perusteella esitän, että taloudellisen toimintakyvyn käsitteen vakiinnuttaminen vahvemmin osaksi sosiaalityön tutkimusta, opetusta ja asiakastyötä edistää taloudellista ja sosiaalista osallisuutta sekä antaa keinoja puuttua kasvaviin hyvinvointieroihin.

Asiasanat: taloussosiaalityö, taloudellinen toimintakyky, asiakasosallisuus

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	1
2 TALOUSSOSIAALITYÖ, TALOUDELLINEN TOIMINTAKYKY JA ASIAKASOSALLISUUS KÄSITTEINÄ.....	3
2.1 Taloussosiaalityön perusteet	3
2.2 Taloudellinen toimintakyky	4
2.3 Asiakasosallisuus	5
3 TUTKIELMAN TOTEUTUS.....	8
3.1 Tutkimustehtävä ja -kysymys.....	8
3.2 Aineiston keruu ja valintakriteerit.....	8
3.3 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä.....	9
3.4 Aineiston analyysimenetelmä	10
4 ASIAKASOSALLISUUDEN TASOT TALOUSSOSIAALITYÖN JA TALOUDELLISEN TOIMINTAKYVYN VIITEKEHYKSESSÄ.....	11
4.1 Tieto-osallisuus	11
4.2 Suunnitteluosallisuus.....	13
4.3 Päätösosallisuus.....	14
4.4 Toimintaosallisuus	15
4.5 Arviointiosallisuus	17
5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	19
LÄHTEET.....	22
LIITTEET	25

1 JOHDANTO

Toimeentulo- ja talousvaikeudet kuormittavat kotitalouksia. Suomessa maksuhäiriömerkintöjen määrä on kasvanut merkittävästi viimeisen reilun kymmenen vuoden aikana ja maksuhäiriöisiä on enemmän kuin koskaan ennen (Asiakastieto 2021). Kotitalouksien velkaantuminen ja varallisuuserot jatkavat kasvuaan (Tilastokeskus 2018). Lisäksi elämme tällä hetkellä keskellä globaalia COVID-19 pandemian aiheuttamaa epävarmuutta, jonka vaikutukset heijastuvat niin yksilötasolle, maailmantalouteen kuin sosiaalityöhönkin. Valmiiksi haavoittuvassa sosiaalisessa ja taloudellisessa asemassa olevat kärsivät kriisin vaikutuksista raskaimmin (Harrikari ym. 2021, 3).

Suomessa sosiaalityöllä on painetta uudistua palvelujärjestelmän muuttuessa (Karjalainen ym. 2019; Zechner & Paavola 2020, 430–431) ja siten uudenlaisen taloussosiaalityön orientaation integroiminen osaksi sosiaalityön toimintakenttää muodostuu mahdollisuudeksi. Aikuisten kanssa tehtävä sosiaalityö on perinteisesti ollut vahvasti kytköksissä taloudelliseen avustamiseen. Pelkät tulonsiirrot, kuten toimeentulotuet, eivät kuitenkaan riitä ratkaisemaan taloudellisia haasteita, vaan ihmiset tarvitsevat taloudellisen asemansa edistämiseksi taloudellisen toimintakyvyn vahvistamista.

Taloudellinen huono-osaisuus näyttäytyy eri elämäntilanteissa pulmana, johon sosiaalityöllä haetaan ratkaisua (Viitasalo 2021). Asiakasosallisuus ja sen lisääminen on sosiaalityön arvo ja tavoite sekä eettisesti, lainsäädännöllisesti että kehittämistyön näkökulmasta (Rissanen 2021). Asiakastyön ja -tutkimuksen tietämystä tarvitaan, kun sosiaalityöllä pyritään vaikuttamaan yhteiskunnallisiin rakenteisiin (Zechner & Paavola 2020, 449). Näistä lähtökohdista taloussosiaalityön ja taloudellisen toimintakyvyn tutkiminen on ajankohtaista ja asiakasosallisuuden vahvistaminen tukee sitä toimintasuuntaa, mihin sosiaalityön kehittämisessä osittain tähdätään (ks. Karjalainen ym. 2021).

Toiminta- ja poliittisella päätöstopilla taloussosiaalityöhön esiintyy kiinnostusta, sillä taloussosiaalityö oli Pikassoksen PROSOS-osahankkeen kärkiteemoja tuottaen esimerkiksi taloussosiaalityön materiaalipankin (PROSOS 2019), Talous- ja velkaneuvonta on kehittänyt talousneuvolatoimintaa osana hallitusohjelman ylivelkaantumisen ehkäisyä (Talous- ja velkaneuvonta 2021) ja TASOS taloudellinen toimintakyky ja sosiaalinen osallisuus -hanke käynnistyi syksyllä 2020 (Kokkolan yliopistokeskus Chydenius 2021). Kotimaista taloussosiaalityön ja taloudellisen toimintakyvyn vertaisarvioitua tutkimusta on kuitenkin vielä vähäisesti (ks. Viitasalo 2018, 2021).

Kirjallisuuskatsauksessani tutkin asiakasosallisuuden tasojen toteutumista taloussosiaalityön ja taloudellisen toimintakyvyn tutkimuksissa. Tutkielmani etenee siten, että ensin avaan tutkielman keskeisimmät käsitteet. Kolmannessa luvussa esittelen tutkimustehtävän ja -kysymyksen, aineiston keruuta sekä tutkielman toteutuksen metodologiset valinnat. Neljäs luku on tutkielman analyysi ja tulosluku. Lopuksi teen yhteenvedon tutkielman johtopäätöksistä ja pohdin tutkielmani merkitystä, puutteita ja jatkokysymyksiä tuleville tutkimuksille.

2 TALOUSSOSIAALITYÖ, TALOUDELLINEN TOIMINTAKYKY JA ASIAKASOSALLISUUS KÄSITTEINÄ

Tutkielmani teoreettisena viitekehyksenä on taloussosiaalityön, taloudellisen toimintakyvyn ja asiakasosallisuuden käsitteet, joita avaan seuraavissa alaluvuissa tarkemmin.

2.1 Taloussosiaalityön perusteet

Taloussosiaalityö (financial social work) on sosiaalityön suuntaus, joka keskittyy tarkastelemaan talous- ja toimeentulokysymyksiä sosiaalityön kontekstissa sekä kehittämään ihmisten tarpeisiin vastaavia taloudellista toimintakykyä tukevia palveluja (Viitasalo 2018, 96–97). Taloussosiaalityön idea ei ole sinällään uusi, sillä taloudellisen hyvinvoinnin vahvistamiseen on pyritty jo sosiaalityön historian alkuajoista lähtien, mutta kiinnostus sen kehittämistä kohtaan on vahvistunut vasta viime vuosikymmeninä (Stuart 2016, 297; Sherraden & Huang 2019, 1–2). Kiinnostuksen lisäämistä selittävät köyhyyden ja hyvinvointierojen kasvu sekä taloudellisten instanssien, kuten myös yhteiskunnallisten tukimuotojen, monimutkaiset palvelujärjestelmät, jotka vaativat riittävää ja alati kehittyvää toimintakykyä, jotta yksilö voi elää taloudellisestikin turvallista ja stabiilia elämää. Sosiaalityön tutkimuksella ja professiolla voidaan vaikuttaa niin rakenteellisesti kuin yksilökohtaisesti niihin ongelmakohtiin, joita taloudellinen toimintakyky edellyttää. (Rine & LaBarre 2020; Viitasalo 2018, 94.)

Taloussosiaalityön tavoitteita on poistaa rakenteellisia esteitä ja lisätä mahdollisuuksia taloudellisiin palveluihin, kohentaa yksilöiden ja perheiden elämänlaatua ja taloudellista hyvinvointia taloudellista toimintakykyä lisäämällä, mahdollistaa varallisuuden kerryttämistä sekä antaa taloudellista ohjausta ja neuvontaa erityisesti pienituloisille ja haavoittuvassa asemassa oleville (Sherraden ym. 2016, 115). Taloussosiaalityö tuo sosiaalityön keskiöön ihmisen kokonaisvaltaisen ja taloudellisen hyvinvoinnin rakenteelliset, sosiaaliset ja instituutionaaliset elementit (Sherraden & Huang, 2019, 1; Sherraden ym. 2016, 121), mutta sitä on myös kritisoitu riittämättömästä eettisestä ymmärryksestä talouden, erilaisten valtioiden ja vallan toimintaympäristössä (Delavega & Cordero 2019).

Taloussosiaalityö jakautuu yksilö- ja perhekohtaisiin palveluihin, joiden avulla vahvistetaan psykososiaalisia ja taloudellisia resursseja ja taloudellista turvallisuutta (Viitasalo 2018, 97), yhteisötyöhön, jolla pyritään edistämään pääsyä sopivien ja turvallisten taloudellisten palvelujen ja julkisten tukien piiriin, sekä poliittiseen asianajoon ja kehittämiseen talouden toimintaympäristöissä

erityisesti huomioimalla taloudellisesti haavoittuvan väestön tarpeet. (University of Maryland School of Social Work 2010; Viitasalo 2018, 97.) Taloussosiaalityön interventioissa toimitaan *mikrotasolla* esimerkiksi perhe- ja sosiaalipalveluissa, työpaikoilla tai kouluissa luoden interventioita ja työskentelymalleja erilaisten kohderyhmien tarpeisiin psykososiaalista lähestymistapaa painottaen. *Mesotason* taloussosiaalityö keskittyy sekä organisoimaan ja tuottamaan talouteen liittyvää koulutusta esimerkiksi oppilaitoksissa ja sosiaalityön organisaatioissa että edesauttamaan asiakkaiden pääsyä tällaisiin koulutusohjelmiin. *Makrotason* taloussosiaalityö puolestaan pyrkii yhteisö- ja yhteiskuntatasolla vaikuttamaan käytäntöihin ja päätöksentekoon edistämällä taloudellisesti haavoittuvassa asemassa olevien hyvinvointia. (Sherraden ym. 2016, 117–119; Sheddaren & Huang 2019, 11; Viitasalo 2018, 97.) Taloudellinen turvallisuus ja hyvinvointi koostuvat taloudenhallinnasta sekä kyvykkyydestä selviytyä taloudellisista kriiseistä, saavuttaa taloudelliset tavoitteet ja tehdä elämän mielekkyyttä tukevia valintoja (Sherraden ym. 2016, 116).

2.2 Taloudellinen toimintakyky

Taloussosiaalityö pohjautuu teoreettisesti taloudellisen toimintakyvyn viitekehykseen. Taloudellisella toimintakyvyllä tarkoitetaan sitä, että taloudellisten tietojen, taitojen ja osaamisen lisäksi ihminen kykenee harkitsemaan valintojaan ja kehittämään toimijuuttaan suhteessa talouteen (Viitasalo 2018, 96–97; Sherraden ym. 2015, 4). Taloudellinen toimintakyky edellyttää sekä kykyä toimia että mahdollisuuksia toimia (Johnson & Sherraden 2007), joita sosiaalityöntekijät voivat yksilökohtaisesti edistää oikein kohdennettuja interventioita hyödyntäen (Sherraden ym. 2015, 7–9).

Taloudellinen toimintakyky on nyky-yhteiskunnassa tärkeää, koska jokapäiväinen elämä vaatii kehittyneitä taloudellisia taitoja ja osaamista. Puutteellinen taloudellinen toimintakyky voi aiheuttaa riittämättömien taloudellisten resurssien lisäksi jopa ylisukupolvisia pulmia esimerkiksi mahdollisuuksissa kouluttautua tai osallistua harrastuksiin ja vapaa-ajantoimintaan (Sherraden ym. 2015, 4; Zechner 2019a, 20.) Taloudenhallinnan haasteet lisääntyvät ja tulo- ja hyvinvointierot kasvavat lisäten epätasa-arvoa maailmanlaajuisesti (Zechner 2019b, 4–5; Sherraden ym. 2015, 4). Sosiaalityössä on mahdollisuus puuttua epätasa-arvoon luomalla rakenteita, jotka lisäävät taloudellista toimintakykyä kaikkien väestöryhmien parissa (Sherraden ym. 2015, 16). Viitasalon (2018, 104) mukaan taloudellisen toimintakyvyn näkökulma tarjoaa sosiaalityölle yksilö- ja yhteiskunnallisia tasoja yhdistävän lähestymistavan taloudellisten ongelmien ratkaisuun.

Käytän tässä tutkielmassa Johnsonin ja Sherradenin tapaa tarkastella (2007, 122) taloudellista toimintakykyä Amartya Senin ja Martha C. Nussbaumin toimintakykyteorioiden pohjalta. Nussbaumin mukaan ihmisen toimintakyky koostuu sisäisistä kyvyistä ja ulkoisista olosuhteista. Sen ajattelee toimintakykyisyyden perustuvan vapauteen valita ja ohjata elämänsä kulkuaan. Johnsonin ja Sherradenin mukaan taloudellinen toimintakyky koostuu taloudenlukutaidon ja taloudellisen osallisuuden yhteisvaikutuksesta. Taloudellisella lukutaidolla tarkoitetaan tietoja, taitoja ja asenteita taloudellisista palveluista. Taloudenlukutaito tekee ihmisestä kyvykkäämmän hallitsemaan raha-asioitaan. Taloudellinen osallisuus puolestaan mahdollistaa erilaisten taloudellisten palvelujen, kuten pankkipalveluiden tai vakuutusten, saatavuuden ja käyttämisen. Taloudenlukutaito muodostuu siten kyvystä ja mahdollisuudesta toimia. (Johnson & Sherraden 2017; Sherraden ym. 2018, 6; Sherraden 2013.)

2.3 Asiakasosallisuus

Osallisuutta pidetään sosiaali- ja terveydenhuollossa tärkeänä arvona (Närhi ym. 2013, 118). Kyseessä ei ole kuitenkaan yksiselitteinen käsite ja osallisuutta määritetäänkin useiden teoreettisten viitekehysten ja painotusten kautta yhteiskunnallisella, palvelujärjestelmän tai asiakkaan palvelutapahtuman tasolla (Kivinen ym. 2020, 270). Käsitteen keskeisenä tarkoituksena on mahdollisuus kiinnittyä, toimia ja vaikuttaa yhteiskunnallisesti tai yhteisöissä (Leemann & Hämäläinen 2016; Laitila 2010; Isola ym. 2017). Minna Laitila (2010, 7) viittaa väitöskirjassaan Pattersonin ym. (2008) tutkimukseen, jonka mukaan osallisuus on niin keino saavuttaa tavoite kuin tavoite itsessään.

Osallisuuden (involvement) ja osallistumisen (participation) käsitteet voidaan jossain yhteyksissä mieltää synonyymeiksi, mutta käsitteiden sisällössä on eroavaisuuksia. Osallisuuden lähtökohtana on, että palvelun käyttäjällä on mahdollisuus olla vaikuttamassa palveluprosessiinsa. Osallistuminen puolestaan ajatellaan enemmän kokemuksellisenä mukanaolona kuin toimintaan vaikuttamisena. (Laitila 2010, 7–8; Leemann & Hämäläinen 2016, 587; Kivinen ym. 2020, 269). Osallisuus ymmärretään siten laajempänä käsitteenä kuin osallistuminen (Närhi ym. 2013, 115), mutta osallisuus ei toteudu ilman osallistumista (Leemann & Hämäläinen 2016, 589).

Keskityn tässä tutkielmassa asiakasosallisuuden käsitteeseen, josta voidaan käyttää myös termiä asiakkaan osallisuus. Asiakasosallisuuden määrittelyyn ei ole yksiselitteistä tapaa, mutta lähtökohtana on vahvistaa asiakkaan ja palvelun käyttäjän roolia palvelujen suunnittelussa,

järjestämisessä ja laadunvalvonnassa sekä yksilöllisesti että yleisellä tasolla. (Laitila 2010, 57; Leemann & Hämäläinen 2016, 587–588). Laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) 8.2 §:ssä määritetään, että ”asiakkaalle on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen”. Asiakasosallisuudessa onkin olennaista hyväksyä, huomioida ja hyödyntää palvelun käyttäjän asiantuntemus (Laitila 2010, 145).

Asiakasosallisuuden määrittely riippuu teoreettisesta lähestymistavasta ja viitekehyksestä. Painotuksena voi olla esimerkiksi ammatillisuutta, hyvinvointivaltiota, kuluttajalähtöisyyttä, johtamista tai osallistumista tavoitteleva lähestymistapa. Näkökulma osallisuuden tarkasteluun voi olla joko asiakkaan elämään tai palvelujärjestelmään keskittyvä. (Laitila 2010, 17–18; Leemann & Hämäläinen 2016, 587; Pohjola 2010, 29.) Julkunen ja Heikkilä (2007) jaottelevat asiakasosallisuuden neliportaiseen asteikkoon, jossa ensimmäisellä asteella asiakas on tiedonantaja, toisella asteella asiakas on käyttäjänä osallisena palvelussa, kolmannen asteen asiakasosallisuus tarkoittaa asiakkaan vaikuttamista ja laadun kehittämistä palveluihin ja neljännen asteen asiakasosallisuudessa asiakas johtaa palvelua (mt. 2007, 90). Minna Laitilan (2010, 147) tutkimuksen mukaan asiakasosallisuus toteutuu osallisuutena prosessissa, kehittämisessä ja järjestämisessä.

Leemann ja Hämäläinen (2016) jäsentävät asiakasosallisuuden tasot Pikassoksen (2012) Pirkanmaan vammaiskaste -hankkeen mukaisesti tieto-, suunnittelu-, päätös-, toiminta- ja arviointiosallisuudeksi. *Tieto-osallisuudella* tarkoitetaan asiakkaan oikeutta saada tietoa palveluista ja palvelujen saamisen edellytyksistä. Tieto-osallisuus edellyttää esteetöntä vuorovaikutusta ja viestintää sekä asiakkaan pääsemistä mukaan häntä koskeviin päätösprosesseihin. (Mt. 588.) *Suunnitteluosallisuudessa* asiakkaalla on palvelutarjonnan asiantuntemuksen lisäksi mahdollisuus käyttää asiantuntemustaan osallistumalla palvelujen suunnittelun eri prosesseihin. Suunnitteluosallisuuden toteutumisen edellytyksenä on aiemmin mainittujen esteettömien vuorovaikutuskeinojen mahdollistamisen lisäksi asiantuntijuuden mahdollistavat hallinnolliset rakenteet. *Päätösosallisuudella* tarkoitetaan, että asiakkaalla on päätösvaltaa palvelujen tuottamiseen. *Toimintaosallisuudessa* yksilölle mahdollistetaan toimiminen omassa sosiaalisessa ympäristössään yhdessä muiden kanssa. *Arviointiosallisuus* tarkoittaa asiakaskokemuksen ja -palautteen välittymistä ja huomioimista päättäjä- ja viranomaistahoissa. (mt., 588–589.) Tätä Leemannin ja Hämäläisen asiakasosallisuuden tasojen jaottelua käytän aineiston teoriaohjaavassa sisällönanalyysissa.

Anneli Pohjolan (2017) mukaan asiakasosallisuuden toteutuminen vaatii ajattelutavan muutosta niin asiakkaan kuin yhteiskunnallisestakin näkökulmasta. Asiakkaan ymmärtäminen tasavertaisena

ihmisenä ja subjektina stigmatisoivan asiakasstatuksen, objektin, sijasta on edellytys toimivalle ja vastavuoroiselle yhteistyölle (Rissanen 2021). Toimivan palvelujärjestelmän tulee puolestaan rakentua ensisijaisesti palvelujen käyttäjien eikä instituutionaalisista tarpeista (Pohjola 2017, 309–310). Tämän pohjalta on merkityksellistä tutkia, miten asiakasosallisuutta on käytännössä toteutettu, kun taloussosiaalityötä uutena sosiaalityön orientaationa on vakiinnutettu osaksi sosiaalityön koulutusta, tutkimusta ja asiakastyötä.

3 TUTKIELMAN TOTEUTUS

3.1 Tutkimustehtävä ja -kysymys

Tutkimustehtäväni on tutkia asiakasosallisuuden toteutumista taloussosiaalityön ja taloudellisen toimintakyvyn tutkimuksessa. Tutkielmassa selvitän, millaisissa yhteyksissä asiakasosallisuuden tasot toteutuvat palvelunkäyttäjän ja ammattilaisen näkökulmasta sekä asiakasosallisuutta estäviä tekijöitä.

Tutkimuskysymykseni on:

Miten asiakasosallisuuden tasot toteutuvat taloussosiaalityön ja taloudellisen toimintakyvyn tutkimuksissa?

3.2 Aineiston keruu ja valintakriteerit

Tein aineistohakua joulukuusta 2020 maaliskuulle 2021 saakka. Hain lähteitä ja kartoitin aineistoa JYKDOKin, Helkan, ARTOn, Google Scholarin ja Social Services Abstractin (ProQuest) avulla sekä käyttäen lumipallometodia. Käytin hakusanoja ”social work”, ”social services”, ”financial social work”, ”financial capability”, ”financial literacy”, ”financial inclusion”, involvement ja ”customer involvement” ja niitä vastaavia suomenkielisiä termejä. Yhdistelin hakusanoja Boolean menetelmän mukaisesti AND ja OR -sanoilla sekä käytin lainausmerkkejä sanajonoissa.

Tutkimusaineistoksi valikoituneet artikkelit ovat Social Services Abstractista, mutta useimmat niistä löytyivät myös muista tietokannoista. Koska osa hakusanoista ovat tunnettuja myös muilla tieteenaloilla eivätkä ne siten vastaa riittävän tarkasti tutkimustehtävääni, rajasin hakutulokset koskemaan sosiaalityötä. Esimerkiksi haku ”financial capability” OR ”financial capabilities” OR ”financial literacy” OR ”financial inclusion” AND ”social work” AND ”client involvement” tuotti tulokseksi 9062 vertaisarvioitua artikkelia. Koska ”client involvement” -hakusana laajensi hakutuloksia liiaksi, jätin sen pois. Toisaalta haulla ”financial social work” AND ”client involvement” ei tullut yhtään hakutulosta. Hakusanat ”financial capability” OR ”financial capabilities” OR ”financial literacy” OR ”financial inclusion” AND ”financial social work” tuottivat tulokseksi 284 vertaisarvioitua artikkelia ja hakusanat ”financial capability” OR ”financial capabilities” OR ”financial literacy” OR ”financial inclusion” AND ”social work” 176 artikkelia.

Kävin hakutuloksien artikkeleja läpi otsikoiden, abstraktien ja loppupäätelmien perusteella keskittyen tutkimuskysymyksen kannalta relevanttiin aineistoon. Valitsin aineistoksi 14 kansainvälistä artikkelia (ks. Taulukko 1), jotka käsittelivät sekä asiakas- ja kohderyhmä- että ammattilaisnäkökulmasta tehtyjä kvalitatiivisia, kvantitatiivisia tai monimenetelmäisiä tutkimuksia. Empiiriseen tutkimusaineistoon pohjautuvat artikkelit vastasivat mielestäni parhaiten asiakasosallisuuden viitekehykseen, joten jätin aineiston ulkopuolelle kirjallisuuskatsaukset. Artikkelien sisäänottokriteereiksi määrittelin, että artikkelien oli oltava vertaisarvioituja, vastata tutkimustehtävääni ja -kysymyksiini, englannin- tai suomenkielisiä, julkaistu ajalla 1.1.2010 – 31.12.2020 sekä koskea sosiaalityön tutkimusta. Lisäksi artikkelit tuli löytyä kokonaisuudessaan e-aineistoina. Poissulkukriteeristönä oli, että artikkelit eivät ole vertaisarvioituja, eivät löydy kokonaisuudessaan e-aineistona, eivät ole suomen- tai englanninkielisiä, eivät vastaa tutkimustehtävään ja ovat julkaistu ennen vuotta 2010 (ks. Taulukko 2).

3.3 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä

Kirjallisuuskatsauksella tarkoitetaan tutkimusmetodia, jolla tutkitaan aikaisempia tutkimuksia. Sen tavoitteena voi olla kokonaiskuvan luominen tutkittavasta ilmiöstä, sen kehityshistoriasta ja käsitteistä, teorian testaaminen tai uuden tai olemassa olevan teorian tai näkökulman kehittäminen. (Kangasniemi ym. 2013, 294; Salminen 2011, 3–4.) Kirjallisuuskatsaus jaotellaan tyypillisesti kuvailevaan ja systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen sekä meta-analyysiin (Salminen 2011, 6). Tässä kappaleessa keskityn kuvailevaan kirjallisuuskatsaukseen, mikä on tutkielmani tutkimusmetodi.

Kuvailevalla kirjallisuuskatsauksella pyritään kuvaamaan tutkittavaa ilmiötä monipuolisesti yleensä laajasti eri aineistoja käyttäen, mutta se voidaan toteuttaa myös suppealla aineisto-otannalla. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on metodologisesti väljästi säädelty niin aineistonvalinnan kuin tutkimuskysymyksen asettelun suhteen. (Kangasniemi ym. 2013, 295; Salminen 2011, 7.) Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen rakenne muodostuu neljästä osasta, jotka ovat tutkimuskysymyksen asettelu, aineiston valinta, analyysin rakentaminen ja tulosten tarkastelu (Kangasniemi ym. 2013, 294). Väljien metodologisten sääntöjen vuoksi on tärkeää kiinnittää erityistä huomiota tutkimuksen eettisyyteen ja luotettavuuteen, kuten tiedonhaun avaamiseen sekä tutkimusasetelman ja analyysin muodostamiseen mahdollisimman objektiivisesti ja perustellusti (Kangasniemi ym. 2013, 297).

Toteutustavasta riippuen kuvailevan kirjallisuuskatsauksen metodi on narratiivinen tai integroiva. Narratiivisella metodilla pystytään tuottamaan laaja ja helppolukuinen yleiskatsaus käsiteltävästä aiheesta. Narratiivisen kirjallisuuskatsauksen aineisto voi olla suppea, sen avulla voidaan tuottaa ajantasaista ja keskusteltua herättävää tietoa, mutta se ei välttämättä tuota objektiivista analyysia tutkittavasta ilmiöstä. Integroivalla kirjallisuuskatsauksella tuotetaan uutta ja monipuolista tietoa tutkitusta aiheesta laajalla aineisto-otoksella. Kriittinen tarkastelu on integroivalle kirjallisuuskatsaukselle metodologinen vaatimus. (Salminen 2011, 7–8.) Tämä tutkielma on integroiva kuvaileva kirjallisuuskatsaus.

3.4 Aineiston analyysimenetelmä

Sisällönanalyysi on perinteinen laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmä. Sillä voidaan analysoida kirjallista materiaalia systemaattisesti etsimällä merkityksiä tekstistä ja tuottaa tiivis yleiskatsaus tutkittavasta ilmiöstä. Sisällönanalyysi voidaan jakaa aineistolähtöiseen, teoriaohjaavaan ja teorialähtöiseen sisällönanalyysiin riippuen siitä, mikä näkökulma ohjaa analyysin tekoa. (Tuomi & Sarajarvi 2018, luku 4, luku 4.2, luku 4.4.)

Tässä tutkielmassa on käytetty analyysi menetelmänä teoriaohjaavaa sisällönanalyysia, josta käytetään myös nimitystä teoriasidonnainen sisällönanalyysi. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä hyödynnetään olemassa olevaa teoriaa valitun aineiston ymmärtämiseen ja jäsentämiseen, mutta analyysi ei pohjaudu suoraan teoriaan. Tällä tarkoitetaan sitä, että analyysin päättelyprosessin lähtökohta on teoriassa, kuten tässä tutkielmassa analyysiyksikköinä käytetyt asiakasosallisuuden tasot, mutta analyysin edetessä voidaan muodostaa synteesi, mikä ei suoraan testaa valittua teoriaa. Teoriaohjaava analyysi perustuu induktiiviseen päättelyyn, jolla tarkoitetaan yksittäisistä havainnoista johdettavaa yleistystä tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajarvi 2018, luku 4.2.)

Tässä tutkielmassa olen rakentanut teoriaohjaavan analyysin tutkimuskysymyksen asettelun ja aineistovalinnan jälkeen siten, että teemoittelin aineistosta tutkimuskysymyksen kannalta merkitykselliset havainnot mikro-, meso- ja makroteemoihin (ks. Sherraden & Huang 2019, 11; tämä tutkielma, 4), jotka merkitsin aineistoon eri väreillä. Seuraavassa vaiheessa luokittelin aineiston Leemannin ja Hämäläisen (2016) asiakasosallisuuden malliin perustuen tieto-, suunnittelu-, päätös-, toiminta- ja arviointiosallisuuden mukaisesti ja muodostin siitä edelleen analyysin ja tutkielman johtopäätökset.

4 ASIAKASOSALLISUUDEN TASOT TALOUSSOSIAALITYÖN JA TALOUDELLISEN TOIMINTAKYVYN VIITEKEHYKSESSÄ

Tässä luvussa kuvaan analyysin tulokset asiakasosallisuuden tasojen mukaisesti tutkailen teoriaohjaavasti niitä tekijöitä, joissa asiakasosallisuuden tasot toteutuvat tai joissa asiakasosallisuutta voidaan hyödyntää.

4.1 Tieto-osallisuus

Asiakkaat hakevat sosiaalityöntekijältä apua usein taloudellisten ongelmien vuoksi (Despard ym. 2011, 345–346; Frey ym. 2015, 447-448). Ongelmat voivat olla konkreettisia rahankäytön vaikeuksia (Peters ym. 2015, 46), riittämättömiä tuloja (Despard ym. 2011), ylivelkaantumista, tietämättömyyttä taloudellisista palveluista tai kyvyttömyyttä käyttää niitä (Peters ym. 2015, 309–310). Kun jo lapsena ja nuorena saa mahdollisuuden opetella rahan ja talouspalvelujen käyttöä, voi aikuisena olla paremmat edellytykset tehdä kannattavia taloudellisia valintoja. Pelkästään sosiaalityöllä ei voida vaikuttaa taloudellisen toimintakyvyn kurtumiseen, vaan on tärkeää, että talouskasvatusta ja taloudellisia mahdollisuuksia tuetaan yhteisöissä, perheissä tai sijaishuollossa. (Peters ym. 2015; Wu ym. 2017.)

Tieto-osallisuudella tarkoitetaan ”asiakkaan oikeutta saada tietoa eri palveluista ja niiden piiriin pääsemisen edellytyksistä” (Leemann & Hämäläinen 2016, 588). Jotta asiakkaiden taloudellisia tietoja ja taitoja voidaan vahvistaa sosiaalityön keinoin, tulee sosiaalityöntekijöiden asiantuntemusta ja osaamista kehittää. Despardin ja Chowan (2013, 697) mukaan henkilökohtaisen talousopetuksen tulisi olla hyvin organisoitua ja tarkkaa, vuorovaikutteista ja käytännöllistä. Sosiaalityöntekijät kokevat antavansa talouskasvatusta, -neuvontaa ja -ohjausta ilman koulutusta tai riittämättömällä koulutuksella talousasioista (Rochelle ym. 2017, 377). Sosiaalityöntekijöiden asiantuntemus taloudellisissa kysymyksissä on ensisijaista, jotta he voivat jakaa tietojaan asiakkaiden hyödynnettäviksi (Rochelle ym. 2017, 376, 380), ohjata asiakkaita oikeisiin palveluihin tai saavat varmuutta keskustella talousasioista ja käyttää kehitettyjä menetelmiä (Frey ym. 2016, 123–126). Tässä yhteydessä eri sosiaali-, terveys- ja talouspalveluissa työskentelevien ammattilaisten välinen yhteistyö näyttyy merkityksellisenä tiedon ja taidon lisäämistä tukevana rakenteena (Frey ym. 2016, 125–127; Frey ym. 2015, 448; Rothwell ym. 2016, 380; Doxeu & McNamara 2015, 28).

Sosiaalityössä käytetään erilaisia menetelmiä asiakkaiden auttamiseen ja kulloinkin hyödynnetty menetelmä riippuu siitä, mistä syystä ammattilainen ajattelee taloudellisten ongelmien johtuvan (Despard ym. 2011, 346–347). Jos ongelmien ajatellaan johtuvan taloudenhallinnan haasteista, voidaan opettaa säästämistä (Banerjee 2016, 354; Despard ym. 2011, 347–348; Wu ym. 2017, 457; Peters ym. 2015, 45; Rothwell ym. 2016, 379), budjetointia ja priorisointia (Despard ym. 2011, 346; Frey ym. 2015, 448) tai asettaa lyhyen tai pitkän aikavälin taloudellisia tavoitteita (Frey ym. 2016, 124–125). Velkaantuneita voidaan ohjata virallisten rahoituslaitosten käyttäjiksi (Despard ym. 2011, 346), antaa talousneuvontaa tai -valmennusta velan hoitamiseksi tai auttaa neuvottelemaan takaisinmaksuohjelmasta luoton myöntäjän kanssa (Peters ym. 2015, 52–53). Lisäksi on tärkeää, että sosiaalityöntekijä jakaa tietoa yhteiskunnan tarjoamista tukimahdollisuuksista ja auttaa asiakasta hyödyntämään palveluja, kuten ruoka-, opinto-, asumis- ja lastenhoidon tukia, sekä verosuunnittelu- tai terveydenhuoltopalveluita, jotka puolestaan kohentavat heidän taloudellisia toimintamahdollisuuksiansa. (Despard & Chowa 2013, 346–347; Peters ym. 2015, 48–49; Frey ym. 2016, 126.)

Kattavan kokonaiskuvan muodostaminen vastavuoroisesti kommunikoiden on edellytys toimivalle yhteistyölle. Sosiaalityöntekijän tulee uskaltaa kysyä asiakkaalta myös epävirallisista rahoituspalveluista, pimeästä työstä ja yrittämisestä tai epävirallisista avuntarjoajista, kuten perhe, yhteisö tai muu lähipiiri (Peters ym. 2015, 47, 50). Asiakkaan on tärkeä kertoa sosiaalityöntekijälle tarpeistaan ja huolistaan asianmukaisesti ja luotettavasti, jotta asiakas voi saada itselleen parhaan mahdollisen avun ja tuen taloudellisissa pulmissaan (Frey ym. 2015, 451, Despard & Chowa 2013, 695). Tilanearvioinnissa voi ilmetä ongelmia ja puuttumista väärin tekijöihin, jos asiakas on todellisuudessa ammattilaisen arviointia parempi rahankäyttäjä, vaikka asiakas ei käytä taloudenhallinnassaan työvälineitä, kuten budjetointia, tai tuhlaa välillä arjen luksukseen (Despard ym. 2011, 346–347). Tai jos opiskelija päättää käyttää opintostipendin rahat opintomaksun sijaan vuokraan, koska muut taloudelliset tuet olivat myöhässä, ja siten tekee tietoisien taloudellisen valinnan, joka turvaa hänen asumisensa (Peters ym. 2015, 48).

Epävirallisten talouspalvelujen, kuten panttilainaamojen tai korkeakuluisten luottojen, käyttöaste on korkeampi taloudellisesti haavoittuvassa asemassa olevilla, kuten pienituloisilla lapsiperheillä (West & Friedline 2016, 307), nuorilla (Peters ym. 2015, 52), vammaisilla (McGarity & Caplan 2019, 328), vähän koulutetuilla tai etnisillä vähemmistöillä (McGarity & Caplan 2019, 326). Despardin ym. (2011, 348) mukaan sosiaalityöntekijöiden tulee auttaa asiakkaita pysymään erossa epävirallisten ja epäedullisten talouspalvelujen käytöstä. Epävirallisten talouspalvelujen käyttöä välttämällä voidaan

osaltaan ehkäistä ylivelkaantumista, lisätä taloudellista osallisuutta ja taloudellista tyytyväisyyttä eri väestöryhmien parissa (West & Friedline 2016, 307).

Sosiaalityössä voidaan toisaalta keskittyä liiaksi taloudellisten taitojen puutteeseen eikä niinkään taloudellisten mahdollisuuksien kehittämiseen esimerkiksi tulojen kasvattamiseen työn, opiskelun tai yrittämisen avulla (Despard ym. 2011, 347). Tutkimuksissa on osoitettu, että taloudellinen hyvinvointi, kyky varautua yllättäviin menoihin, valita paremmat taloudelliset palvelut tai säästää lisääntyvät, kun koulutusaste on korkeampi tai asema työelämässä on vakiintunut (Banerjee 2016; McGarity & Caplan 2019; McGarity ym. 2020; Peters ym. 2015). Työn ja koulutuksen kehittäminen ei siten pelkästään mahdollista korkeampaa tulotasoa vaan voi edistää kokonaisvaltaisesti yksilön taloudellisesta toimintakykyä.

Taloudellisen toimintakyvyn huomioiminen yksilötyössä on osa kokonaisvaltaista sosiaalityötä. Despardin & Chowan (2013, 692) mukaan sosiaalityöntekijät, jotka ovat suorittaneet taloussosiaalityön koulutuksen, ovat kiinnostuneita taloussosiaalityöstä auttaakseen asiakkaita vastaamaan paremmin taloudellisiin ongelmiinsa, tutkimaan, miten henkilökohtainen talous liittyy mielenterveyteen ja ihmissuhdekysymyksiin, ja auttamaan myös itseään taloudellisissa asioissa. Doxeyn & McNamaran (2015) mukaan talousongelmat ovat kiinteästi sidoksissa laajempiin psykososiaalisiin pulmiin, kuten perhesuhde-, mielenterveys- tai päihdeongelmiin. Toisin sanoen talousasioiden huomiotta jättäminen tarkoittaisi sitä, ettei ihmistä huomioida psykososiaalisena kokonaisuutena. (Doxey & McNamara 2015, 34–38; Rochelle ym. 2017, 379; Frey ym. 2016, 120–121.)

4.2 Suunnitteluosallisuus

Sosiaalityöntekijöillä on tärkeä rooli toimenpiteiden kehittämisessä ja toteuttamisessa sekä taloudellisten valmiuksien kehittämisessä syrjäytyneiden ryhmien parissa (Rothwell ym. 2016, 383). Eri marginaaliryhmillä, kuten etnisillä vähemmistöillä (Rochelle ym. 2017), vammaisilla (McGarity ym. 2020), huostaanotetuilla nuorilla (Peters ym. 2015) tai naisvangeilla (Sanders 2016), voi olla erilaiset tarpeet, jotka tulee ottaa huomioon palveluja suunniteltaessa (Frey ym. 2016, 451). Myös maantieteellisten erojen merkitys palvelujen saavutettavuudessa tulee huomioida (Banerjee 2016; Doxey & McNamara 2015; Wu ym. 2017). McGarity ym. (2020, 669) toteavat taloudellisen toimintakyvyn lisäävän moniulotteisesti hyvinvointia ja osallisuutta, mutta tutkimus- ja

kehittämistyötä on edelleen tehtävä, jotta palveluissa ymmärretään palvelunkäyttäjien tarpeet ja voimavarat.

Palvelujen kehityskohteita tai puutteita, joita ihmiset tuovat palautteissaan esille, olisi hyvä hyödyntää suunnitteluvaiheessa. Esimerkiksi pienlainayhtiöiltä (microfinance institution, MFI) rahaa lainanneet kertoivat, että heidän on vaikea maksaa lainanlyhennystä viikoittain ja he kannattaisivat sen sijaan kuukausittaisia lyhennyksiä (Banerjee 2016, 355). Toimintamahdollisuuksien tarjoaminen ei kuitenkaan välttämättä riitä, jos ihmiset eivät uskalla ottaa vastaan lainaa takaisinmaksuvaikeuksien pelossa tai ovat epätietoisia lainojensa summista. Nämä tekijät yhdessä puoltavat sitä, että kohderyhmälle olisi hyvä järjestää esimerkiksi parempaa talouskoulutusta, jotta olemassa olevat köyhyyden vähentämistä tavoittelevat ohjelmat vastaisivat kohdennetummin palvelunkäyttäjien tarpeisiin. (Banerjee 2016, 355–356.)

Suunnitteluosallisuus, joka vaatii hallinnollisesti sallivat rakenteet hyödyntää asiakkaan tietoa palveluista sekä mahdollisuutta osallistua suunnitteluprosessin vaiheisiin (Leemann & Hämäläinen 2016, 588), toteutui aineistossa pääasiassa ammattilaisten muodostamien näkemysten perusteella eikä niinkään suoranaisesti asiakkaiden osallistumisella suunnitteluprosessiin. Toisaalta on sosiaalityön arvojen mukaista asianajoa ja edunvalvontaa tuoda esiin niitä epäkohtia, joihin palvelujen suunnittelulla voitaisiin tähdätä (Despard & Chowa 2013, 691), vaikka suunnittelun asiakasosallisuus jäisikin toissijaiseksi. Esimerkiksi Doxeyn ja McNamaran (2015) tutkimuksen pohjalta Australiassa lanseerattiin paikallinen pilotti sosiaalityöntekijöiden ja talousneuvojien yhteistyön kehittämisestä. Pilotti laajennetaan valtakunnalliseksi, mikäli sen katsotaan onnistuneesti lisäävän holistista tapaa kohdata asiakkaiden monipuolinen palvelutarve. Tarve pilottiin havaittiin asiakastyön arjessa, kun haastatellut talousneuvojat kohtasivat asiakkaiden psykososiaalisia ongelmia vailla asianmukaista koulutusta (mt. 2015).

4.3 Päätösosallisuus

Päätösosallisuudessa asiakas päättää palveluista itselleen tai muulle väestölle. Sen edellytys on, että asiakkaiden osallisuutta ja osallistumisen tuottamaa tietoa hyödynnetään niin asiakkaan ja ammattilaisen välisessä yhteistyössä kuin rakenteellisesti. (Leemann & Hämäläinen 2016, 588.) Vaikka päättäjätasolla tunnistettaisiin marginaaliryhmien tuottama tieto taloudellisen osallisuuden

esteistä, se ei välttämättä välity strategioihin, joilla osallisuutta edistettäisiin (McGarity & Caplan 2019, 331).

Taloussosiaalityön ja taloudellisen toimintakyvyn edistämisen vakiinnuttaminen osaksi palvelujärjestelmää edellyttää, että orientaatio integroituu sosiaalityön koulutukseen ja tutkimukseen (Rochelle ym. 2017, 368, Frey ym. 451). Tästä esimerkkinä Yhdysvalloista on Taloudellisen toimintakyvyn ja varallisuuden kerryttämisen opetusohjelma (Financial Capability and Asset-building Curriculum, FCAB), joka on suunniteltu vastaamaan pienituloisten ja taloudellisesti haavoittuvassa asemassa olevien taloudellisen hyvinvoinnin kehittämiseen. (Rochelle ym. 2017, 371). Rochellen ym. (2017, 376–378) FCAB-opetusohjelma on otettu osaksi sosiaalityön koulutusta erityisesti sellaisissa yliopistoissa, jotka sijaitsevat alueilla, missä köyhyyttä ja siten myös tarvetta talousopetukselle esiintyy väestössä merkittävästi.

Frey ym. (2015, 451) korostavat, että käytännön sosiaalityössä sekä päätöksenteko- ja akateemisissa ympäristöissä on perehdyttävä talouden tilaan ja asiakkaiden taloudellisiin paineisiin, jotta sosiaalityöllä osataan vastata monimutkaisiin taloudellisiin ongelmiin. Tämä vaatii myös opetukselta ja tutkimukselta jatkuvaa kehittymistä (Frey ym. 2015, 451–452; myös Banerjee 2016, 355–356). Asiakkaan mahdollisuus osallistua päätöksentekoon näyttäytyykin tutkimuksissa vähäisesti tai sitä ei ole havaittavissa. Asiakas voi kuitenkin esimerkiksi päättää osallistumisesta taloudellista toimintakykyä kehittäviin ohjelmiin ja hankkeisiin (ks. Sanders 2016, Peters ym. 2015) tai millä tavalla hän käyttää palvelujen tarjoamaa apua hyödyksi (Frey ym. 2017; Despard ym. 2012; myös Doxey & McNamara 2015), kun hän tekee itsenäisiä taloudellisia ratkaisuja.

4.4 Toimintaosallisuus

Ihminen kuuluu lähtökohtaisesti aina johonkin sosiaaliseen toimintaympäristöön ja määrittää itseään suhteessa sosiaalisiin suhteisiin (Leemann & Hämäläinen 2016, 588). Yhteisölliset toimet, kuten ryhmä- ja vertaistuki, nähdään mahdollisuutena kohentaa yksilön luottamusta talousasioihin (Rothwell ym. 2016, 380). Myös sosiaalityöntekijät kokevat hyötyvänsä kollegiaalisesta tuesta asiakkaiden taloudellisia ongelmia kohdatessaan (Frey ym. 2016, 127). Esimerkkejä toimintaosallisuudesta on erilaisille kohderyhmille suunnatut ryhmät ja yhteisöhankeet, mitkä mahdollistavat ihmisen toimimisen osana yhteisöä samalla opetellen taloudellisia tietoja ja harjoitellen taloudellisia taitoja yhdessä vertaistensa kanssa.

Banerjeen (2016, 350) tutkimuksessa Intian valtion ylläpitämä Self-help group (SHG) tarjoaa köyhille maaseudulla asuville perheille koulutus-, säästämis-, yhteiskunnan tuki- ja pankkilainamahdollisuuksia, jotka auttavat perheitä pois köyhyydestä. Yhtenä SHG:n yhteisöllisenä etuna oli mahdollisuus lainata rahaa ryhmärahastosta jo ennen henkilökohtaisen lainansaannin edellyttämää säästöjen kerryttämistä. Ryhmärahastosta lainaaminen on taloudellisesti edullisempaa kuin epävirallisten ja korkeakorkoisten lainojen ottaminen. (Banerjee 2016, 353–354.) Toisaalta SHG:a kritisoitiin siitä, ettei tue kaikista köyhimmän väestön taloudellista osallisuutta, koska osallistujat saattoivat lainata rahaa muualta, että pystyivät säästämään SHG:n kuukausittaisen säästötavoitteen verran, tai heidän taloustaitojaan ei testattu, mitkä olivat edellytyksiä lainan myöntämiselle. (Banerjee 2016, 354–355.)

Sandersin (2016) tutkimuksessa naisvangit osallistuivat taloudenlukutaitoa kehittävään koulutusohjelmaan, REAPiin (Redevelopment Opportunities for Women's Economic Action Program). REAPin tavoitteena on auttaa naisia integroitumaan takaisin yhteiskuntaan vankeusajan jälkeen. Ryhmän osallistujat kokivat kiitollisuutta ja voimaantumista ryhmämuotoisesta koulutuksesta. (Sanders 2016, 342–345.) Peters ym. (2015) tutkimuksessa sijaishuollon jälkeen nuoret osallistuivat Opportunity Passport -ohjelmaan, jonka tavoitteena on tukea nuorten taloudellista toimintakykyä siirtymävaiheessa aikuisuuteen. Opportunity Passport -ohjelmaan osallistuneille vertais- ja ryhmätuki näyttöä merkityksellisenä (Peters ym. 2015, 46, 50).

Tutkimuksissa on havaintoja siitä, että lähipiirillä voi olla myös negatiivinen vaikutus taloudelliseen toimintakykyyn (Sanders 2016; Peters ym. 2015). Naisvangeilla, jotka olivat kokeneet fyysistä, henkistä tai taloudellista perheväkivaltaa, oli rajalliset mahdollisuudet keskustella raha-asioista, käyttää rahaa tai talouspalveluita (Sanders 2016, 342–343). Osa entisistä sijaishuoltonuorista koki taloudellista hyväksikäyttöä sijaishuollon aikana, kun nuoret eivät saaneet heille tarkoitettuja avustuksia käyttöönsä (Peters ym. 2015, 45), tai sijaishuollon jälkeen biologisten perheenjäsenten toimesta (mt. 2015, 50). Biologinen perheenjäsen saattoi pahoinpidellä nuorta rahaa saadakseen, pyytää nuorelta rahaa lainaksi, vaatia maksua asumisen järjestämisestä tai ottaa luottokortin lasten nimissä itsensä käyttöön (Peters ym. 2015, 50).

4.5 Arviointiosallisuus

Taloudellista toimintakykyä pidetään poliittisesti hyvänä strategiana parantaa taloudellista käyttäytymistä (West & Friedline 2016, 309), mutta hyvä poliittinen aikomus ei aina tuota hyviä ratkaisuja (McGarity & Caplan 2019, 331). Arviointiosallisuuden tarkoittama palvelujen muokkaaminen palautteen pohjalta (Leemann & Hämäläinen 2016, 589) näyttäytyy siten merkityksellisenä tekijänä, jotta ratkaisut kohdistuvat asiakkaiden todellisiin tarpeisiin, kun etsitään tehokkaampia keinoja taloudellisen hyvinvoinnin parantamiseksi.

Rakenteellisiin tekijöihin liittyvät pulmat löytyvät keskittymällä asiakkaiden arjessaan kohtaamiin haasteisiin. Siinä, missä epäviralliset talouspalvelut aiheuttavat yksilötason ongelmia, niiden ratkaiseminen on poliittisen päätöksenteon vastuualuetta. Esimerkiksi epävirallisten talouspalvelujen tarjontaa on enemmän pienituloisilla alueilla, missä taloudellinen epävarmuus korostuu muutoinkin (Rochelle ym. 2017). Perinteisten pankkipalvelujen, kuten pankkitilin tai -kortin, tarjoaminen kaikille lisää taloudellista osallisuutta (Banerjee 2016, 351). Myös Wu ym. (2017, 461) viittaavat pankkien rooliin osallisuuden mahdollistajana siten, että pankkipalvelujen tarjoaminen myös alle 18-vuotiaalle voi lisätä lasten ja nuorten kiinnostusta pankkeja ja taloudellisia instituutioita kohtaan ja siten tukea taloudellisen toimintakyvyn kehittymistä. Petersin ym. (2015, 54) mukaan valtion tulisi tarjota taloudellista ohjausta nuorille myös sen jälkeen, kun sijaishuolto päättyy, jotta nuorilla olisi tietoa palveluista, joihin he ovat oikeutettuja, sekä työkaluja käsitellä raha-asioitaan itsenäisesti.

Rothwell ym. (2016, 381) esittelevät tutkimuksessaan konkreettisen esimerkin valtiotasoisesta rahalaitosten ja järjestöjen yhteistyöhankkeesta, joka parantaa pienituloisten taloudellisia tietoja, taitoja ja luottamusta finanssijärjestelmään. Taloudellista toimintakykyä edistävän ohjelman (The National Strategy for Financial Literacy) tavoitteena on vahvistaa yksilöiden rahan- ja velanhallinnan taitoja, kykyä suunnitella rahankäyttöä ja säästää tulevaisuutta varten sekä ehkäistä taloudellista hyväksikäyttöä. (mt. 2016, 381.)

Taloudellisen toimintakyvyn tukemisen organisaatiotasoisiksi esteiksi nähdään riittämätön ammattitaitoinen henkilökunta, ajan puute, taloudellisten palvelujen puuttuminen toimenkuvista (Frey ym. 2015, 448) tai palvelujen vaikea saatavuus (Doxey & McNamara 2015, 33, 39). Myös se, ettei asiakasta voida suoraan läheteellä ohjata palveluun vaan annetaan tietoa mahdollisista avuntarjoajista (Doxey & McNamara 2015, 34, 38), tai avuntarjoamisen päättyminen tiettyyn ikään mennessä (Peters 2015, 54) nähdään instituutionaalisina ongelmina. Haja-asutusalueilla sosiaalityön

ja talousneuvonnan palveluja on vaikeammin saatavilla (Doxey & McNamara 2015). Toisaalta taloussosiaalityön hyödynnettäväksi on kehitetty internet-pohjaisia työkaluja (Frey ym. 2017, 120), joita voitaisi näissä yhteyksissä käyttää palveluvalikoimassa kohtaavan yksilöityön rinnalla.

Kehittyvissä maissa, kuten Intia (Banerjee 2016) tai Ghana (Wu ym. 2017), voi poikien mahdollisuudet kouluttautua tai työskennellä olla tyttöjä paremmat ja se voi heijastua tutkimustuloksiin. Taloudellinen toimintakyky on osa isoa yhteiskunta- ja koulutuspoliittista dilemmaa, koska taloudellinen kyvyttömyys ja mahdollisuuksien puute korostuu tutkimuksissa marginaaliväestöissä, mutta myös sukupuolten välillä, sillä miesten toimintakyky ja toimintamahdollisuudet näyttäytyivät tutkimuksissa naisia korkeampina (McGarity ym. 2020 664–667; West & Friedline 2016, 307; Wu ym. 2017, 460). Taloudelliset resurssit ja kyky varautua yllättäviin menoihin indikoivat parempaa taloudellisesta toimintakykyä ja -osallisuutta (West & Friedline 2016, 307). McGarityn ym. (2020) tutkimuksen mukaan hyvin koulutetuilla ja hyvin tienaavilla vanhemmilla valkoisilla miehillä oli parempi taloudenlukutaito ja paremmat mahdollisuudet käyttää taloudellisia palveluja. Sosiaalisen eriarvoisuuden rakenteelliseen ongelmaan puuttuminen sosiaalityön keskeisiä periaatteita (mt. 2020, 668).

Taloudenlukutaitoa kohentavat interventiot eivät yksistään ole tehokkaita keinoja edistää taloudellista toimintakykyä, sillä tärkeänä tekijänä näyttäytyy myös taloudellisten palvelujen käyttäjäksi pääsyn mahdollistaminen (McGarity ym. 2020, 668; West & Friedline 2016, 309–310; Sanders 2016, 346). Toisaalta mahdollisuus käyttää palveluja näyttäytyy parempana taloudenlukutaitona, millä puolestaan on vaikutusta taloudelliseen hyvinvointiin ja talouden tasapainoon (McGarity ym. 2020, 664–667). Taloudellinen eriarvoisuus ilmenee monissa yhteyksissä, kuten sukupuolen, iän, etnisen taustan tai koulutustason osa-alueilla (McGarity ym. 2020, 668). Pienituloiset kotitaloudet kohtaavat vaikeuksia taloudellisten päätösten teossa, mutta myös institutionaalisia esteitä taloudellisten palvelujen, kuten pankkitilien, pankkilainojen tai luottokorttien, käytössä (Rochelle ym. 2017, 381.) Tämän ymmärtäminen korostaa sosiaalityön roolia sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistämässä (McGarity ym. 2020, 668) yhteistyössä poliittisen päätöksenteon ja rahoituslaitosten kanssa (Despard & Chowa 2013, 697; Sanders 2016, 347).

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkielmani tavoitteena on selvittää, miten asiakasosallisuuden tasot toteutuivat taloussosiaalityön ja taloudellisen toimintakyvyn tutkimuksissa. *Tieto-osallisuus* toteutui aineistossa pääasiassa siten, että sosiaalityöntekijä jakaa asiantuntemustaan, tietojaan ja taitojaan asiakkaan hyödynnettäväksi. *Suunnitteluosallisuuden* ja *päätösosallisuuden* näkökulmasta asiakasosallisuus jäi aineistossa analyysini perusteella lähes toteutumatta, mutta ammattilaisten näkökulmaa asiakkaiden tuottamasta tiedosta on hyödynnettävissä palvelujen suunnittelussa ja kohdentamisessa asiakkaiden tarpeisiin. *Toimintaosallisuuden tason* keskeisimpänä havaintona on asiakkaiden kokemus vertaistuen merkityksellisyydestä uusien tietojen ja taitojen opettelussa. Analyysini perusteella ryhmämuotoinen toiminta tukee voimaantumista ja osallisuutta. *Arviointiosallisuutta* ajatellen tutkimuksista löytyi useita viitteitä siihen, kuinka asiakkaiden tilanteista tuotettua tietoa voi ja tulee hyödyntää, kun päätöksentekoinstanssit pohtivat taloussosiaalityön ja taloudellisen toimintakyvyn tukemisen paikkaa yhteiskunnallisessa palvelujärjestelmässä.

Asiakasosallisuuden toteutumisen kannalta on tärkeää, että asiakas nähdään toimijana, jonka asiantuntemusta arvostetaan ja hyödynnetään palveluissa ja päätöksenteossa (Rissanen 2021). Analyysin pohjalta voidaan todeta, että asiakasosallisuuden tasojen toteutumisen välillä on vaihtelua. Tieto- ja arviointiosallisuuden tasoilla asiakasosallisuus näyttäytyy suunnittelu-, päätös- ja toimintaosallisuutta vahvempana. Toisaalta tätä voi selittää valittujen aineistojen tutkimusasetelmat, mutta myös se, että taloussosiaalityötä tai taloudellista toimintakykyä sosiaalityön kontekstissa on tutkittu vielä melko vähän ja asiakasrajapinnassa tehty tutkimus on marginaalista. Siten ajattelen, että asiakasosallisuuden tasot palvelevat tässä tutkielmassa toisiaan. Tieto-osallisuus on lähtökohta sille, että suunnitteluosallisuuden on mahdollista toteutua. Toimintaosallisuus vaatii puolestaan sitä, että päätöksiä palveluista on jo tehty ja niitä on käytettävissä. Arviointiosallisuutta tarvitaan päätöksenteonprosesseissa, mutta myös siksi, että muita asiakasosallisuuden tasoja voidaan entisestään vahvistaa.

Tutkimukset, joihin tässä tutkielmassa perehdyin, keskittyivät lähinnä tutkimaan, millaisin keinoin ja perustein taloussosiaalityön ja taloudellisen toimintakyvyn orientaatioiden asema vakiinnutetaan osaksi sosiaalityön koulutusta ja praktiikkaa. Vaikka aineistossa on toisaalta viitteitä intressistä asiakasosallisuuden lisäämiseen, asiakas määrittyy enemmän objektiksi, toiminnan kohteeksi, kuin subjektiksi, tasavertaiseksi toimijaksi. Näin ollen asiakasosallisuus ei toteutunut aineistossa kaikilla

asiakasosallisuuden tasoilla puhtaasti siten kuin asiakasosallisuus voidaan kriittisimmin ymmärtää. Enemmänkin voidaan puhua sosiaalisesta osallisuudesta (social inclusion), jolla tarkoitetaan prosessia sosiaalipolitiikan ja yksilön välillä (Leemann & Hämäläinen 2016, 592).

Tässä kirjallisuuskatsauksessa, kuten tutkimuksissa yleensäkin, on rajoitteita. Tutkielmani pohjautuu kansainvälisiin tutkimuksiin, minkä ajattelen yhtenä rajoitteena suhteessa kotimaiseen kontekstiin. Yhdysvalloissa, mihin valtaosa aineistosta sijoittuu, on Suomen verrattuna erilaiset talous-, terveys- ja sosiaaliturvajärjestelmät eivätkä tutkimustulokset ole suoraan verrattavissa kotimaiseen yhteiskuntaan, vaikka yhtäläisyyksiäkin oli havaittavissa. Toisaalta taas väestön taloudelliset ongelmakohdat ja sosiaalityön vaikutusmahdollisuudet näyttäytyvät aineistossa melko samanlaisina niin kansainvälisissä tutkimuksissa kuin Suomen toimintaympäristössä (ks. myös Zechner 2019b, 4–5), kun esimerkiksi taloudellisina ongelmina pidetään riittämättömiä tuloja, vaikeuksia hallita rahaa tai velkaantumista.

Englanninkielisen aineiston kääntäminen on voinut aiheuttaa käänkövirheitä, jotka ovat saattaneet johtaa vääristymiin analyysissä. Tämän lisäksi käsitteissä ja tarjolla olevissa palveluissa on maiden välisiä eroavaisuuksia. Esimerkiksi yhdysvaltalaisissa tutkimuksissa esitetyt verosuunnitteluun kohdennetut toimet eivät etenkin pienituloisten osalta näyttäytyä Suomen verojärjestelmässä yhtä merkittävänä tekijänä kohentaa taloudellisia resursseja tai kun Suomessa koulutus on pääosin maksutonta, koulutusta varten säästäminen ei ole yhtä merkityksellistä kuin Yhdysvalloissa. Toisaalta yhtäläisyyksiäkin on. Yhdysvaltojen epävirallisten rahoituspalveluiden korkeakorkoiset luotot ovat vastine pikavipeille tai Suomessa käytettävä sosiaalinen luotto on verrattavissa Intian esimerkkeihin SHG- tai MFI-lainoista.

Voidaanko taloussosiaalityöllä ja taloudellisella toimintakyvyllä vahvistaa asiakasosallisuutta? Analyysini perusteella ajattelen, että voidaan, mutta se vaatii sitä, että ensin vakiinnutetaan ja vahvistetaan ammattilaisten taloussosiaalityön tietämystä ja osaamista. Vaikka taloussosiaalityö on Suomessa vielä tuore orientaatio, sen kehittämisen tarve on tunnistettu (Zechner ym. 2019; Karjalainen ym. 2019, 64; Karjalainen ym. 2021, 6), työkaluja on kehitetty (ks. esim. PROSOS 2019) ja kehittämistyölle on myönnetty rahoitusta (Kokkolan yliopistokeskus Chydenius 2021). Nämä merkit kertovat siitä, että taloussosiaalityön vakiinnuttaminen osaksi suomalaista sosiaalityötä on käynnissä.

Innovaatioita voidaan kehittää asiakkaiden tarpeisiin yhteistyössä ammattilaisten ja asiakkaiden kanssa, mutta vaikuttavaa taloudellista toimintakykyä tukevaa asiakastyötä ei voida tehdä ilman riittävää substanssiosaamista taloudellisissa asioissa (Horwitz & Briar-Lawson 2017; Engelbrecht & Ornellas 2019). Asiakkaiden ja palvelunkäyttäjien tarpeiden ymmärrys on puolestaan avainasemassa siinä, että taloussosiaalityön ja taloudellisen toimintakyvyn interventiot todellisuudessa hyödyttävät kohderyhmiään. Tulevia tutkimuksia ajatellen asiakasosallisuuden huomioiminen tutkimusasetelmassa voi tuottaa uudenlaista ja arvokasta näkemystä siitä, kuinka esimerkiksi Suomessa taloudellisen toimintakyvyn ja taloussosiaalityön työmenetelmät, kuten talousneuvolat tai jalkautuvan talousneuvonnan palvelut, todellisuudessa huomioivat asiakasosallisuuden ja kuinka asiakaskokemuksia hyödynnetään taloussosiaalityön orientaation kehittämisessä.

LÄHTEET

- Banerjee, M. M. 2016. "We routinely Borrow to Survive": Exploring the Financial Capability of Income-Poor People in India. *Social Work* 61 (4), 349-358.
- Delavega, E. & Reyes Cordero, K. 2019. The Ethics of Financial Social Work. *Journal of Social Work Values and Ethics* 16 (2), 81-91.
- Despard, M. R. & Chowa, G. A. N. 2013. Training Social Workers in Personal Finance: An Exploratory Study. *Journal of Social Work Education* 49 (4), 689-700.
- Despard, M. R. & Chowa, G. A. N. & Hart, L. J. 2011. Personal Financial Problems: Opportunities for Social Work Interventions? *Journal of Social Service Research* 38 (3), 342-350.
- Doxey, Grant & McNamara, Patricia. 2015. A new role for social work in remote Australia: Addressing psycho-social need of farming families identified through financial counselling. *International Social Work* 58 (1), 32-42.
- Engelbrecht, L. K. & Ornellas, A. 2019. Financial capabilities development: essential discourse in social work. *International Journal of Social Economics* 46 (10), 1234-1246.
- Frey, J. J., Hopkins, K., Osteen, P., Callahan, C. & Hageman, S. & Ko J. 2016. Training Social Workers and Human Service Professionals to Address the Complex Financial Needs of Clients. *Journal of Social Work Education* 53 (1), 118-131.
- Frey, J. J., Svoboda, D., Sander, R. L., Osteen, P. J., Callahan, C. & Elkinson, A. 2015. Evaluation of a Continuing Education Training on Client Financial Capability. *Journal of Social Work Education* 51 (3), 439-456.
- Harrikari, T., Romakkaniemi, M., Tiitinen, L. & Ovaskainen, S. 2021. Pandemic and Social Work: Exploring Finnish Social Workers' Experiences through a SWOT Analysis. *The British Journal of Social Work* 2021 (00), 1-19.
- Horwitz, S. & Briar-Lawson, K. 2017. A Multi-university Economic Capability-building Collaboration. *Journal of Social Work Education* 53 (1), 149-158.
- Johnson, E. & Sherraden, M. S. 2007. From Financial Literacy to Financial Capability Among Youth. *The Journal of Sociology & Social Welfare* 34 (3), 119-145.
- Julkunen, I. & Heikkilä, M. 2007. User involvement in personal social services. Teoksessa R. Van Berkel & B. Valkenburg (toim.), *Making it personal. Individualising activation services in the EU*. Bristol: The Policy Press, 87-103.
- Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S.-M., Pietilä, A.-M., Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: Eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. *Hoitotiede* 25 (4), 291-301.
- Karjalainen, P., Kivipelto, M., Liukko, E. & Muurinen, H. 2021. *Osallisuutta ja toimintakykyä vahvistava aikuissosiaalityö – opas ammattilaisille*. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos.
- Karjalainen, P., Metteri, A. & Strömberg-Jakka, M. 2019. *TIEKARTTA 2030. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvitys*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Kivinen, T., Vanjusov, H. & Vornanen, R. 2020. Asiakkaan ääni: Osallisuus ja vaikuttamisen mahdollisuudet. Teoksessa A. Hujala & H. Taskinen (toim.) *Uudistuva sosiaali- ja terveysala*. Tampere: Tampere University Press, 267-293.

- Kokkolan yliopistokeskus Chydenius. 2021. TASOS taloudellinen toimintakyky ja sosiaalinen osallisuus -hanke. Viitattu 30.4.2021. <https://www.chydenius.fi/fi/sosiaalitieteet/tutkimus/tasos-taloudellinen-toimintakyky-ja-sosiaalinen-osallisuus-hanke>
- Laitila, M. 2010. Asiakkaan osallisuus mielenterveys- ja päihdetyössä. Fenomenografinen lähestymistapa. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto. Terveystieteiden tiedekunta.
- Leemann, L. & Hämäläinen, R.-M. 2016. Asiakasosallisuus, sosiaalinen osallisuus ja matalan kynnyksen palvelut. Pohdintaa käsitteiden sisällöstä. *Yhteiskuntapolitiikka* 81 (5), 586–594.
- McGarity, S. V. & Caplan, M. A. 2019. Living outside the Financial Mainstream: Alternative Financial Service Use among People with Disabilities. *Journal of Poverty* 23 (4), 317-335.
- McGarity, S. V., Okech, D. O., Risler, E. & Clees, T. J. 2020. Assessing financial capability among people with disabilities. *Journal of Social Work* 20 (5), 657-672.
- Närhi, K., Kokkonen, T. & Matthies, A.-L. 2013. Nuorten aikuisten miesten osallisuuden ja toimijuuden reunaehtoja sosiaali- ja työvoimapalveluissa. Teoksessa M. Laitinen & A. Niskala (toim.), *Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä*. Tampere: Vastapaino, 113–145.
- Patterson, S., Weaver, T., Agath, K., Albert, E., Rhodes, T., Rutter, D. & Crawford, M. 2008. 'They can't solve the problem without us': a qualitative study of stakeholder perspectives on user involvement in drug treatment services in England. *Health and Social Care in the Community* 17 (1), 54–62.
- Peters, C. M., Sherraden, M. & Kuchinski, A. M. 2015. From Foster Care to Adulthood: The Role of Income. *Journal of Public Child Welfare* 10 (1), 39-58.
- Pohjola, A. 2010. Asiakas sosiaalityön subjektina. Teoksessa M. Laitinen & A. Pohjola (toim.), *Asiakkuus sosiaalityössä*. Helsinki: Gaudeamus, 19–74.
- PROSOS. (2019). Taloussosiaalityön materiaalipankki. Viitattu 22.4.2021. https://www.prosos.fi/wp-content/uploads/2019/06/Taloussosiaalityon_materiaalipankki_vihko_27_6_2019.pdf
- Rine, C. M. & LaBarre, C. 2020. Research, Practice, and Policy Strategies to Build Financial Capability for All. *Health & Social Work* 45 (2), 73–76.
- Rochelle, M., McClendon, G., Sherraden, M., Brackett, M., Wright, M., Jordan, T., Jones, J., Stevenson, A. P. & Birkenmaier, J. 2017. Adopting financial capability and asset-building curriculum at historic Black colleges and universities. *Journal of Human Behavior in the Social Environment* 27 (5), 367-384.
- Rothwell, D. W., Khan, M. N. & Charney, K. 2016. Building Financial Knowledge Is Not Enough: Financial Self-Efficacy as a Mediator in the Financial Capability of Low-Income Families. *Journal of Community Practice* 24 (4), 368-388.
- Rissanen, P. 2021. Asiakasosallisuus aikuissosiaalityön asiakassuhteessa. Teoksessa A.-L. Matthies, A.-R. Svenlin & K. Turtiainen (toim.) *Aikuissosiaalityö. Tieto, käytäntö ja vaikuttavuus*. E-kirja. Helsinki: Gaudeamus, luku 9.
- Salminen, A. 2011. Mikä on kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppisiin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasa: Vaasan yliopiston julkaisuja.
- Sanders, C. K. 2016. Promoting Financial Capability of Incarcerated Women for Community Reentry: A Call to Social Workers. *Journal of Community Practice* 24 (4), 389-409
- Sherraden, M. S. 2013. Building blocks of financial capability. Teoksessa J. Birkenmaier, J. Curley, & M. S. Sherraden (toim.), *Financial education and capability: Research, education, policy, and practice*. New York: Oxford University Press, 3-43.

- Sherraden, M. S., Birkenmaier, J. & Collins, J. M. 2018. *Financial Capability and Asset Building in Vulnerable Households: Theory and Practice*. New York: Oxford University Press.
- Sherraden, M. S. & Huang, J. 2019. *Financial Social Work*. Viitattu 15.1.2021. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780199975839.013.923>
- Sherraden, M. S., Huang, J., Frey, J. J., Birkenmaier, J., Callahan, C., Clancy, M. M. & Sherraden, M. 2015. *Financial Capability and Asset Building for All. Grand Challenges for Social Work Initiative. Working Paper No. 13*. Cleveland: American Academy of Social Work and Social Welfare.
- Sherraden, M. S., Frey, J. J. & Birkenmaier, J. 2016 *Financial Social Work*. Teoksessa J. J. Xiao (toim.) *Handbook of Consumer Finance Research*. Kingston: University of Rhode Island, Transition Center, 115-127.
- Stuart, P. H. 2016. *Financial Capability in Early Social Work Practice: Lessons for Today*. *Social Work* 61 (4), 297–304.
- Suomen Asiakastieto Oy. 2021. *Pyydä ajoissa apua! Kuluttajien maksuhäiriöt yleistyivät hieman 2020*. Viitattu 29.4.2021. <https://www.asiakastieto.fi/omatieto/fi/artikkelit/20210108090000>
- Talous- ja velkaneuvonta. 2021. *Talousneuvola*. Viitattu 22.4.2021 https://oikeus.fi/talousjavelkaneuvonta/fi/index/apuatalousvaikeuksiin_1/otayhteytta/talousneuvola.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT). 2018. *Kotitalouksien varallisuus*. ISSN=2242-3214. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 29.4.2021. <http://www.stat.fi/til/vtutk/index.html>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. E-kirja. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- University of Maryland. *About FSW*. Viitattu 15.1.2021. <https://www.ssw.umaryland.edu/fsw/about-fsw/>
- Viitasalo, K. 2021. *Taloudellisen kyvykkyyden vahvistaminen ja mekanismit sosiaalityössä*. Teoksessa A.-L. Matthies, A.-R. Svenlin & K. Turtiainen (toim.) *Aikuissosiaalityö. Tieto, käytäntö ja vaikuttavuus*. E-kirja. Helsinki: Gaudeamus, luku 15.
- Viitasalo, K. 2018. *Äitien pyrkimykset ja toimintamahdollisuuksien valikko: käsitteellinen tutkimus äitien taloudellisista toimintamahdollisuuksista*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 606.
- Wu, S., Despard, M. R. & Chowa, G. 2017. *The Role of Parents in Introducing Children to Financial Services: Evidence from Ghana-YouthSave*. *Journal of Family and Economic Issues* 38 (3), 453-462.
- West, S. & Friedline, T. 2016. *Coming of Age on a Shoestring Budget: Financial Capability and Financial Behaviors of Lower-Income Millennials*. *Social Work* 61 (4), 305-312.
- Zechner, M. 2019a. *Olosuhteet vaikuttavat taloudelliseen toimintakykyyn*. Teoksessa M. Zechner, S. Karjalainen & K. Viitasalo (toim.) *Avauksia taloussosiaalityöstä*. Kokkola: Jyväskylän yliopisto. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, 16–23.
- Zechner, M. 2019b. *Sosiaalityöstä apua taloudenhallintaan*. Teoksessa M. Zechner, S. Karjalainen & K. Viitasalo (toim.) *Avauksia taloussosiaalityöstä*. Kokkola: Jyväskylän yliopisto. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, 4–6.
- Zechner, M. & Paavola, J. 2020. *Aikuissosiaalityön muutostarpeita toimeentulotukiudistuksen jälkeen*. Teoksessa T. Korpela, H.-M. Heinonen, M. Laatu, S. Raittila & M. Ylikännö (toim.) *Ojasta allikkoon? Toimeentulotukiudistuksen ensi metrit*. Helsinki: Kela, 430–455.

LIITTEET

Taulukko 1. Aineistoartikkelit

Tekijä/tekijät, julkaisuaikajankohta	Otsikko	Tutkimuksen tarkoitus
Banerjee, M. M., 2016	“We routinely Borrow to Survive“: Exploring the Financial Capability of Income-Poor People in India (N=783)	Kvalitatiivinen tutkimus, joka selvittää tuloköyhien intialaisten kokemuksia taloudellisesta toimintakyvystä.
Despard, M. R. & Chowa, G. A. N., 2013	Training Social Workers in Personal Finance: An Exploratory Study (N=32)	Kvalitatiivinen tutkimus selvittää sosiaalityöntekijöiden ja muiden ammattilaisten kokemuksia suorittamastaan taloussosiaalityön verkkokoulutuksesta ja koulutuksen hyötyjä asiakastyössä.
Despard, M. R., Chowa, G. A.N. & Hart, L. J., 2011	Personal Financial Problems: Opportunities for Social Work Interventions? (N=56)	Monimenetelmäinen tutkimus, joka selvittää sosiaalityöntekijöiden mahdollisuuksia auttaa asiakkaita talousongelmissa.
Doxey, G. & McNamara, P., 2015	A new role for social work in remote Australia: Addressing psycho-social need of farming families identified through financial counselling (N=5)	Fenomenologinen kvalitatiivinen tutkimus maaseudun talousneuvojien havaitsemista asiakkaiden psykososiaalisista tarpeista yhteydessä talousongelmiin.
Frey, J. J., Hopkins, K., Osteen, P., Callahan, C., Hageman, S. & Ko J., 2016	Training Social Workers and Human Service Professionals to Address the Complex Financial Needs of Clients (N=32)	Kvantitatiivinen tutkimus, jonka tarkoitus on selvittää, FSP (Financial Stability Pathway) -koulutukseen osallistuneiden kykyä ja valmiuksia asiakastyössä.
Frey, J. J., Svoboda, D., Sander, R. L., Osteen, P. J., Callahan, C. & Elkinson, A., 2015	Evaluation of a Continuing Education Training on Client Financial Capability (N=37)	Kvantitatiivinen tutkimus, joka selvittää sosiaalityöntekijöiden tapoja hyödyntää
McGarity, S. V. & Caplan, M. A., 2019	Living outside the Financial Mainstream: Alternative Financial Service Use among People with Disabilities (N1=27564, N2=1232)	Kvantitatiivinen tutkimus vammaisten epävirallisten talouspalvelujen käytöstä.
McGarity, S. V., Okech, D. O., Risler, E. & Clees, T. J., 2020	Assessing financial capability among people with disabilities (N=1232)	Kvantitatiivinen tutkimus vammaisten taloudellisesta toimintakyvystä.

Peters, C. M., Sherraden, M. & Kuchinski, A. M., 2015	From Foster Care to Adulthood: The Role of Income (N=44)	Kvalitatiivinen tutkimus sijaishuollossa olleiden nuorten kokemuksista tulojen merkityksestä siirtymävaiheessa aikuisuuteen.
Rochelle, M., McClendon, G., Sherraden, M., Brackett, M., Wright, M., Jordan, T., Jones, J., Stevenson, A. P. & Birkenmaier, J., 2017	Adopting financial capability and asset-building curriculum at historic Black colleges and universities (N=19)	Kvantitatiivinen tutkimus yliopistojen henkilökunnan kokemuksista FCAB (financial capability and asset-building) - opetusohjelman integroimisesta sosiaalityön koulutukseen.
Rothwell, D. W., Khan, M. N. & Charney, K., 2016	Building Financial Knowledge Is Not Enough: Financial Self-Efficacy as a Mediator in the Financial Capability of Low-Income Families (N=1408)	Kvantitatiivinen tutkimus pienituloisten kanadalaisten taloudellisesta toimintakyvystä suhteessa säästämiseen.
Sanders, C. K., 2016	Promoting Financial Capability of Incarcerated Women for Community Reentry: A Call to Social Workers (N=270)	Kvantitatiivinen tutkimus yhdistettynä kirjallisuuskatsaukseen, joka tutkii taloudellista väkivaltaa kohdanneiden naisvankien taloudellisen toimintakyvyn kehitystä heidän osallistuessaan taloudenlukutaitoa kehittävään ryhmään.
Wu, S. & Despard, M. R. & Chowa, G., 2017	The Role of Parents in Introducing Children to Financial Services: Evidence from Ghana-YouthSave (N=4065)	Kvantitatiivinen tutkimus ghanalaisten lasten ja nuorten taloudenlukutaidosta ja taloudellisesta osallisuudesta sekä vanhempien ja rahoituslaitosten merkityksestä niihin.
West, S. & Friedline, T., 2016	Coming of Age on a Shoestring Budget: Financial Capability and Financial Behaviors of Lower-Income Millennials (N=2578)	Kvantitatiivinen tutkimus pienituloisten milleniaalien taloudellisesta toimintakyvystä ja talouskäyttäytymisestä.

Taulukko 2. Aineiston valinta- ja poissulkukriteerit

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Vastaa tutkimuskysymykseen	Ei vastaa tutkimuskysymykseen
Julkaistu ajalla 1.1.2010 - 31.12.2020	Julkaistu vuotta 2010
Englannin- tai suomenkielinen	Muu kuin englannin- tai suomenkielinen
Vertaisarvioitu tieteellinen artikkeli	Ei vertaisarvioitu artikkeli tai muu teos
Sosiaalityön tutkimus	Ei sosiaalityötä koskeva tutkimus
Saatavana kokonaan ja ilmaiseksi E-aineistona	Ei saatavissa ilmaisena e-aineistona